

Ο γλυπτικός πλούτος της Θεσσαλονίκης

Λεπτομερής και τεκμηριωμένη παρουσίαση που θα μπορούσε να συγκριθεί μόνο με τα αποτελέσματα μιας μεγάλης σε διάρκεια και έκταση ανασκαφής

Γ. Δεσπίνης, Θ. Στεφανίδου-Τιβεριού, Εμμ. Βουτυράς (επιμ.)

Κατάλογος γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης II
Έκδοση Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης (Θεσσαλονίκη), 2003, σελ. 517

THE PAVIMANAS KAPANAZIASH

Η απόφαση επιστημονικών καταλόγων που να παρουσιάζουν με έγκυρο και επιστημονικά σύγχρονο τρόπο τους θησαυρούς των ελληνικών αρχαιολογικών Μουσείων αποτελούσε για πολλές δεκαετίες μια σημαντική έλλειψη στον χώρο της ελληνικής αρχαιολογίας, με αρνητικές συνέπειες στην ουσιαστική κατανόησή και άρα στη σωστή προβολή των αρχαιοτήτων μας. Την αρνητική αυτή παράδοση ήρθε το 1997 να ανατρέψει η έκδοση στα ελληνικά και στα αγγλικά του πρώτου από τους συνολικά τέσσερις τόμους του *Καταλόγου γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης*, ο οποίος με την υψηλή του αισθητική και την επιστημονική του αριστεία προκάλεσε αμέσως ιδιαίτερη αίσθηση.

Βασικοί συντελεστές του πονήματος και συγχρόνως συγγραφείς των καμένων ήταν τρεις αναγνωρισμένοι επιστήμονες, αλλά και πανεπιστημιακοί δόκτορες: ο Γ. Δεσπίνης, η Θ. Στεφανίδου-Τιβεριού και ο Εμμ. Βουτυράς. Οι θεατικότερες κριτικές που απέσπασε πολύ σύντομα τόσο στην Ελλάδα (βλ. «Το Βήμα» 16.11.1997) όσο και στο εξωτερικό δεν άφησαν καμία αμφιβολία για την εγκυρότητα του έργου και την ορθότητα της πρωτοβουλίας. Όπως είναι φυσικό, με αντίστοιχες προσδοκίες και σχεδόν με ανυπομονησία αναμενόταν ο δεύτερος τόμος που κυκλοφόρησε πριν από λίγους μήνες.

Την έκδοση ανέλαβε και πάλι το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης, με αποτελέσματα να εξασφαλισθούν η ίδια υψηλή ποιότητα με τον

πρώτο τόμο και η απεραφήτη ομοιομορφία ως προς το στυλ, το μέγεθος και τη μεθοδική εκτύπωση. Ο δεύτερος τόμος είναι κάπως σκαλωδέστερος, καθώς περιλαμβάνει συνολικά 189 λήμματα, έναντι των 148 του πρώτου, ενώ για λόγους πρακτικούς τηρείται συνέχεια στην αρίθμηση των έργων του καταλόγου με τον πρώτο τόμο (αρ. κατ. Β' τόμος 149-337). Τα λήμματα συνοδεύονται από μαιουράσπορες φωτογραφίες, δημιουργίες σημαντικών φωτογράφων που ειδικεύονται στη φωτογραφική απόδοση αρχαίων γλυπτών.

Το πόνημα επιμελήθηκαν οι συνεργάτες του πρώτου τόμου Γ. Δεσπίνης, Θ. Στεφανίδου-Τιβεριού και Εμμ. Βουτυράς, οι οποίοι και έχουν συγκροτήσει τον κύριο όγκο των λημμάτων. Στα κείμενά τους αποτυπώνονται η πολύχρονη πείρα και οι εχθραριστές γνώσεις τους γύρω από την αρχαία ελληνική γλυπτική και την τεχνική της, τα ρωμαϊκά πορτρέτα και αγάλματα, καθώς και τα ενεπίγραφα μνημεία. Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των γλυπτών αυτή τη φορά συμμετείχαν (ωστόσο και νέοι συνεργάτες, όπως η Β. Σιμη-Αούνα, με σημαντική συμβολή στη σύνταξη λημμάτων, η Χ. Ιωακείμίδου και οι Εμμ. Γούναρη, Μ. Ελευθεριάδης, Δ. Καπλάνιδου και Ε. Παπαγιάννη).

Τα κείμενα παρέχουν όλες τις απαραίτητες γενικές πληροφορίες αλλά και τις πιο πρόσφατες βιβλιογραφικές παραπομπές, καθώς και τις σχετικές επιστημονικές εκδοχές, χωρίς να απουσιάζει συγχρόνως η τεκμηριωμένη προσωπική άποψη του εκάστοτε συγγραφέα ως προς τη χρονολόγηση και την ερμηνεία του έργου. Σας αρετές αυτές προστίθενται οι πολύ καλές φωτογραφίες, που απεικονίζουν κα-

Επάνω, θραύσμα επιτύμβιου ανάγλυφου, όπου διαβάζουμε τα ονόματα Κερκίριος, Φιλάρμορος (1ος αι. π.Χ.). Δεξιά, αναθηματικό ανάγλυφο Ρωμαίου στην Ισθία, όπου εικονίζεται το στήθι της θεάς (1ος αι. π.Χ.)

τά κανόνα το κάθε γλυπτό από πολλές πλευρές ή επικεντρώνονται σε κάποιες τεχνικές λεπτομέρειες, έτσι ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να παρακολουθήσει καλύτερα το κείμενο και να κατανοήσει τις ιδιαιτερότητες και τη σημασία του κάθε έργου.

Τα δύο τρίτα των έργων που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αποτελούνται από γλυπτά που ήταν ως πρόσωπα εκτεθειμένα στο Μουσείο Θεσσαλονίκης. Αντίθετα σε αυτά συγκαταλέγονται κομμάτια ιδιαίτερα σημαντικά, όπως τα πολυάριθμα ελληνικά και ρωμαϊκά πορτρέτα του Μουσείου Θεσσαλονίκης και τα αγάλματα των ρωμαίων αυτοκρατόρων που έχουν βρεθεί στην πόλη και στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας. Πολλά από αυτά, αν και γνωστά στη βιβλιογραφία, παρουσιάζονται για πρώτη φορά με τρόπο διεξοδικό. Τα νέα στοιχεία που προκύπτουν είναι συχνά τόσο πολλά, ώστε να ανατρέπουν την εικόνα που είχαμε ως σήμερα για αυτά.

Το υπόλοιπο ένα τρίτο από το σύνολο των λημμάτων αποτελείται από έργα οδοντωμένα ως σήμερα, από γλυπτά δηλαδή τα οποία από την εύρεσή τους και έπειτα φυλάσσονταν στις αποθήκες του Μουσείου και παρέμειναν παντελώς άγνωστα τόσο στο ευρύτερο κοινό όσο και στην επιστημονική κοινότητα.

Παρ' όλο που το πρόγραμμα δημοσίευσης των γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης δεν έχει

ακόμη ολοκληρωθεί, καθώς αναμένονται ακόμη ο τρίτος τόμος με τα υπόλοιπα γλυπτά των αποθηκών και ένας τέταρτος με συγκεντρωτικούς πίνακες, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ήδη με τους δύο πρώτους έχει επιτελεστεί ένα σημαντικό έργο. Μεγάλη συμβολή αποτελεί το γεγονός ότι παρέχονται για πρώτη φορά μαζεμένα τόσο πολλά στοιχεία για τη γλυπτική παραγωγή της Βόρειας Ελλάδας, μια που στο Μουσείο βρίσκονται συγκεντρωμένα γλυπτά από τον ευρύτερο χώρο της Μακεδονίας, όπως π.χ. από τη Βέροια, το Κιλκίς, το Καλαμαπό Λιγκαδά, αλλά και ορισμένα από τη Θράκη.

Ιδιαίτερη είναι όμως η προσφορά για την ίδια την πόλη της Θεσσαλονίκης, από την οποία προέρχεται και η συντριπτική πλειονότητα των έργων. Μέσα από τον γλυπτό πλούτο της προβάλλει η ιστορία της πόλης ανάγλυφα σε όλη της τη διάρκεια, διαγράφονται ξεκάθαρα οι εποχές ακμής της, αναδεικνύονται με μεγαλύτερη σαφήνεια στον ιστό της οι κοινότητες χώροι, τα δημόσια κτίρια και οι ναοί, αναγνωρίζονται οι θεότητες που λατρεύονταν και οι ηγεμόνες ή άλλες προσωπικότητες που προβλήθηκαν με πορτρέτα ή αγάλματα. Αλλά και τα ταφικά μνημεία της ρίχνουν με τις επιγραφές τους φως στην προσαπογραφία της αρχαίας πόλης, ενώ με τις παραστάσεις τους αποτυπώνουν τις συνθήκες των κατοίκων της ως προς τη μετανάστευση απεικόνισής τους.

Το κέρδος από αυτή τη λεπτομερή και τεκμηριωμένη παρουσίαση των γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου της Θεσσαλονίκης θα μπορούσε να συγκριθεί μόνο με τα αποτελέσματα μιας μεγάλης σε διάρκεια και σε έκταση ανασκαφής. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι η έρευνα στις παλιές καταγραφές, στις αποθήκες των Μουσείων ή στα επιστημονικά βιβλία, για να διαπιστωθεί ο ακριβής τόπος εφόρευσης του κάθε κομματος ή η χρονολόγησή του, έχει συχνά παρομοιασθεί με ανασκαφή.

Είχαξ έργων θα ήταν λοιπόν η παρουσίαση των γλυπτών του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης να μπορούσε να ολοκληρωθεί σύντομα με τη δημοσίευση και των δύο τελευταίων τόμων. Αυτό προϋποθέτει, εκτός από το μερικό των συγγραφέων, το οποίο είναι δεδομένο, την εξερεύνηση των απαραίτητων πόρων, ώστε να εξασφαλισθεί η ως τώρα υψηλή ποιότητα της έκδοσης. Κυρίως ευελπιστεί κανείς όμως στην περαιτέρω αφύπνιση του ενδιαφέροντος για τέτοιου είδους επιστημονικές δημοσιεύσεις. Μιακιρί το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης να ακολουθήσουν και τα Αρχαιολογικά Μουσεία της Αθήνας και της Σπάρτης και (γιατί όχι;) της Πάτρας, της Χαλκίδας, του Ηρακλείου, της Ρόδου... Το επιστημονικό δυναμικό υπάρχει, το κόστος είναι - ειδικά μάλιστα σε σχέση με άλλες δαπάνες - ανεμπλεκτιστικό, το κέρδος θα ήταν μεγάλο.

Η κυρία Πουλιάνα Καραναστάση είναι επίσημη καλλιτέχνης του Ινστιτούτου Πασαλιούκου.